

redes» c. darabját halála előtt fogadta el a Belvárosi Színház.

Mikszáth Kálmán, a legjelentékenyebb és a külföldön is leginkább elterjedt magyar elbeszélők és humoristák egyike, Jókai Mór kortársa, népszerűségének és sikereinek osztályosa; a magyar széppróza egyik legkiválóbb fejedelme: gyöngy a magyar kultúr-hegemónia koronájának ékkövei között. Mikszáth Kálmán tulajdonképpen nem volt színpadi-író, mégsem hagyható ki a színészet és színügyi lexikonból, mert nagyszerű írói megérzései, pompás humora, történeteinek plasticitása, regény-fejezeteinek fölvonásvégyszerű csattanói, alakjainak biztos jellemzése, romantikája, szinte muzsikáló lyrája, egyszóval egész írói egyénisége is a színpadot érezteti minden jelentékenyebb írásművében. Szinte csodálatos, hogy sohase gondolt komolyan arra, hogy szindarabot írjon. Lehet, hogy ennek gyors termelőképessége, a magyar rajz megteremtésének kedvenc ápolása és a korabeli magyar színpadirodalom többé-kevésbé kezdetleges infantilitása, kothurnusos nehézkessége, pályájának súlyos kezdeti nehézségei, hirlapírói elfoglaltságai, képviselői méltósága (amely a nyolcvanas években még joggal idegenkedhetett a rivalda előtt való pukedlizéstől), tartották vissza attól, hogy szindarabokat is írjon. És mégis, leginkább szindarabokat írt anélkül, hogy amit írt, azt a színpad számára írta volna. Ha ezt az állításomat bizonyítanom kellene, első sorban arra emlékeztetnék, hogy egy nevezetesebb Mikszáth-ötlet élvezése után több a szokványos tetszésnél az az érzés, ami az olvasót eltölti. Ott, ahol Mikszáth a hatalmába kerít bennünket, ott nemcsak kacagni, nemcsak elérzékenyülni, nemcsak lelkesedni vagyunk kénytelenek, hanem tapsolni szeretnénk, mintha csak színházban ülnénk a nézőtérén! És valóban, a legnemesebben szórakoztató pompás színház a Mikszáth írói zsenije, amely a kaszát vásárló parasztot, Prakovszky, a siket kovácsot, Lapaj, a híres dudás történetét, Mácsik, a nagy erejűt, A jó palócokat, A tót atyafiakat és sok-sok más, hűsből és vérből való alakot és történeteket állított az olvasó elé. Csak ki kell ragadni ebből az írói csodálatos kincses-

házból egy-egy párjelenetet és már kezdődhetik is a legkellemesebb, legnemesebb színpadi produkció, amelynek a sugója, írója, rendezője, díszlettervezője a Mikszáth Kálmán zsenije. Ennek a helyes átérzése sugalja a magyar színésznek azt az okos vállalkozást, amikor pld. rádióbeli fölolvására, műsoros hangversenyre rendszerint valamely Mikszáth-jelenetet, novellát, rajzot, regény-részletet stb. vesz elő a könyvtárak polcáról. Mikszáth Kálmánnak, az irodalom »nagy palócának« megyebeli, nógrádi földije, az egyénileg is kiváló színművész: Szerémy Zoltán kezdte kultiválni ezeket a színpadosított Mikszáth-párbeszégeket, még pedig az ügyes-bajos emberrel stb. az országos Mikszáth-jubileumon. Azután a színpadi adaptőrök is »felfedezték« Mikszáth Kálmán ízes, pompás írói egyéniségét a magyar színpadok számára. Elsőnek a »Szent Péter esernyője« foglalta el győzelmesen a Magyar Színház színpadát és állandóan telt nézőterének szívéét. Ugyanez a dramatizált Mikszáth-regény szerepelt az első magyar filmek között is és bizonyára még ma is műsoron tarthatná magát, ha nem rongyolódott volna el a sok ideig és igen sok előadáson lepergetett film, amelynek nagy sikere volt, még Mikszáth legerősebb oldala, a párbeszéd zamata és hallható humora nélkül is. Azután jött a »Nosztyfiú esete a Tóth Marival«, amely majdnem egy egész színházi szezonon át uralta a Vigszínház akkori (háború utáni) műsorát, pedig ez is inkább keret-darabbá lett a dramatizálásban, semhogy maradéktalanul adta volna vissza Mikszáth klasszikus értékeit: a humort, a tökéletes jellem-ábrázolást, a költői igazságszolgáltatás megnyugtató befejezését és mindazt a mikszáthi magyar ízt, amelyet utánzó epigonok föl nem érhetnek. Aztán jött a »Beszterce ostroma«, amely legkevésbé való ugyan színpadra, mert cervantesi akaratlan reminiscenciái kiirthatatlanok a színházi néző gyerekkori emlékeiből és helyzetkomikuma kétszeresen kesernyés a színpadról látva; de még ez a félrefogott átültetés sem árthat a Mikszáth nagy népszerűségének. Jönni fognak a többi Mikszáthok és (a Szelistyei asszonyokból vígoperát írtak és Bécsben, Grácban is bemutatták) csak akadjon végre avatott kéz,